

Erkki Koskenniemi
TT, dosentti
Koskenniemi.fi/EK
2.4.2018

Kolmas Johanneksen kirje

Kirje Gaiukselle

Kolmannessa Johanneksen kirjeessä puhe on samoista asioista kuin Toisessa Johanneksen kirjeessä, mutta asetelma on kokonaan toisenlainen. Nytkin on kyse kiertelevistä ja paikallisseurakunnasta. Nyt vain paikallisseurakunnan johto on väärissä käsissä. Tilannetta pyrkivät auttamaan kiertelevät, jotka tällä kertaa ovat oikeassa eivätkä väärässä.

Gaius, oikealla asialla oleva seurakuntalainen 3. Joh. 1-4

Toisin kuin Toista Johanneksen kirjetä ensimmäistä ei ole osoitettu paikallisseurakunnalle. Kirjeen saaja on "Gaius", jolle kirjoittaa "Vanhus". "Vanhuksen" ei tarvitse itseään esitellä, ei tässä kuten ei Toisessakaan kirjeessä. Hän on omilla kulmillaan tunnettu hahmo ja hänen auktoriteettinsa pitäisi olla kiistaton.

Nimi Gaius on roomalainen etunimi. Näitä nimiä oli hyvin rajallinen määrä ja useimmat niistä olivat hyvin yleisiä. Tästä syystä on turha koettaa etsiä yhteyttä Korintin Gaiukseen, jonka koko nimi oli todennäköisesti Gaius Titius Justus. Missä oli Rooman kansalaisia, siellä oli runsaasti Gaiuksia. Tästä miehestä emme pysty siis sanomaan muuta kuin mitä tästä kirjeestä luemme. Vallan niukkaa ei sekään ole, kuten huomaamme. Mies on Vanhukselle hyvin rakas, ja ilmeisen tiukassa kirkollisessa kiistatilanteessa hän on pysynyt "totuudessa", siis oikealla puolella rajaa.

Oikeat opettajat liikkeellä 3. Joh. 5-8

Vanhuksen muutamat sanat antavat korvaamatonta historiallista tietoa varhaisten seurakuntien tilanteesta. Oli olemassa kiertelevien opettajien joukko, joilla oli takanaan Vanhuksen vahva tuki.

Gaiuksella oli ilmeisesti tapana ottaa nämä kiertolaiset vastaan, pitää heistä huolta ja lähettää eteenpäin. Tällaista Vanhus oli kuullut ja oli siitä hyvin tyytyväinen. Eiväthän kiertolaiset olleet omalla asiallaan eivätkä he olleet pyytäneet keneltäkään mitään itselleen. He ovat liikkeellä ”Nimen” eli Kristuksen nimen vuoksi (”Kristuksen” on kääntäjän täydennys) eivätkä ota elantoaan pakanoilta. He toimivat siis samoin kuin Paavali, joka 1. Kor. 9 mukaan ei suostunut evankeliumin työssä muiden elätettäväksi.

Diotrefes ja Demetrios 3. Joh. 10-11

Nyt Vanhus ottaa esille varsinaisen syyn kirjeen kirjoittamiseen. Ongelmana on mies nimeltä Diotrefes, josta sanotaan sananmukaisesti, että hän ”on mielellään seurakunnan johdossa.” Kyse ei ole kuitenkaan miehestä, joka vasta pyrkii seurakunnan johtoon, vaan joka on jo siinä asemassa ja käyttää vahvaa valtaa. Vanhus on kirjoittanut seurakunnalle suosituskirjeen tuntemistaan kiertolaisista, mutta Diotrefes ei ole antanut sille minkäänlaista painoarvoa. Hän on avoimesti kiistänyt Vanhuksen arvoallan ja torjunut kiertolaiset. Sen lisäksi hän on erottanut seurakunnasta ne, jotka ovat ottaneet heidät luokseen. Hän on siis toiminut juuri niin kuin 2. Joh. opettaa, mutta soveltanut ohjetta väärin ihmisiin. Siksi edessä on päivä, jolloin Vanhus tulee paikalle seurakuntaan ja asia otetaan julkisesti puheeksi.

Myös Demetrioksen roolin pystymme hahmottamaan pääpiirteissään varsin helposti. Hän on juuri tällainen kiertävä opettaja, jonka Diotrefes on joko jo torjunut tai joka on vaarassa tulla torjutuksi. Mies on kuitenkin aivan oikealla asialla ja hänellä on hyvä todistus paitsi muilta kristityiltä myös Vanhukselta – ja kuten hiukan salaperäisesti sanotaan, itse Totuudelta. Miten Herra tämän todistuksensa on antanut, jää meiltä peittoon.

Loppu-tervehdys 3. Joh. 13-15

Loppu-tervehdys muistuttaa osin Toisen Johanneksen kirjeen päätöstä. Nytkin kirjoitetaan vain hyvin lyhyt ja selkeä toimintaohje, mutta pian puhutaan kasvoista kasvoihin ja ajan kanssa. Siihen saakka selvittää nyt saadulla ohjeella. Tiukassa tilanteessa Vanhus pyytää tervehtimään ystäviä yksitellen. Vaikka Diotrefes ei tunnusta hänen arvoaltaansa, moni muu tunnusti ja heidän on syytä olla tilanteesta tietoinen.

Mistä tässä kaikessa oli kyse?

Tilanteen hahmottaminen on pääosin helppoa, vaikka Gaius, Diotrefes ja Demetrios ovat meille muuten aivan outoja. Heidät on silti suhteellisen helppo asettaa omiin rooleihinsa. Diotrefes on

seurakunnan paimen, Gaius seurakunnan jäsen ja Demetrios ilmeisesti kiertelevä saarnaaja, joka tulee Gaiuksen luo mukanaan Vanhuksen suosituskirje. Diotrefes ei halua ottaa luokseen kiertäviä opettajia ja hyökkää avoimesti Vanhuksen arvovaltaa vastaan. Silloin Vanhus ohittaa Diotrefesin ja kääntyy Gaiuksen, seurakuntalaisen puoleen ja kehottaa häntä ottamaan kiertolaiset vastaan seurakunnan johtajasta välittämättä.

Päälinja hahmottuu siis melko varmasti, mutta sitten alkavat kysymykset. Torjuuko Diotrefes kiertolaiset opillisista syistä vai onko kysymys vain sinänsä oikealla linjalla olevasta mutta kukkoilevasta seurakunnan paimenesta? On vaikea uskoa, että kyse olisi pelkästään erilaisista luonteista tai vallanhimosta. Vielä heikommalla pohjalla on käsitys, jonka mukaan kyse olisi kahdesta erilaisista ja toisiinsa törmäävistä seurakuntajärjestelmistä. Selvästi todennäköisintä on, että Diotrefes torjui kiertävät opettajat uskonopillisista syistä. Siinä hän oli väärässä eikä häntä pitänyt siis kenenkään totella.

Emme tiedä, kuinka kaikessa lopulta kävi. Ehkä Diotrefes vei sittenkin voiton ja vielä Gaiuskin suljettiin seurakunnan ulkopuolelle. Yhtä hyvin on kuitenkin mahdollista, että Gaiuksen koti sai olla tukikohtana, jonka välityksellä Vanhus ja hänen ystävänsä valtasivat seurakunnan takaisin Diotrefesiltä. Ainakin joku välitti panna kirjeen talteen ja kopioida sen jälkipolville. Kuka sen teki, ellei Gaius tai Vanhus ja hänen joukkonsa? Ainakin opimme, ettei väärässä olevaa seurakunnan paimenta tarvitse kenenkään totella.

Mitä me voimme oppia?

Toinen ja Kolmas Johanneksen kirje piirtävät eteemme kaksi erilaista tilannetta. Ensimmäisessä seurakunta on oikealla tiellä ja kiertolaiset väärällä. Toisessa seurakunta on väärällä tiellä ja kiertolaiset oikealla. Miten sovellamme tätä omaan aikaamme ja omaan tilanteeseemme?

Kirkkomme on tahtonut turvata puhtaan opin säilymisen niin, että jokainen paimen sitoutuu pappisvalallaan luterilaiseen tunnustukseen. Piispojen tehtävä on valvoa opin puhtautta. Tämä on tarkoitettu seurakuntalaisten turvaksi, etteivät harhaa opettavat veisi yhtään ainoaa mukanaan kadotukseen. Viime vuosikymmeninä tästä on tullut meillä pelkkää teoriaa. Lähes kuka hyvänsä saa opettaa kirkossa lähes mitä hyvänsä. Ehkä juuri siksi kirjeillä on meille ajankohtainen sanomansa.

Ensiksikin opimme, että väärä opettaja ei tosiaankaan pidä suosia. Karkeissa tilanteissa tämä on helppo ymmärtää. Emme ota luoksemme Jehovan todistajia emmekä mormoneja emmekä tarjoa kotiamme heidän tukikohdiksi. Kirkkoherran vastualueeseen kuuluu edelleen, ettei muitakaan Jumalan sanasta poikkeavia opettajia kutsuta jumalanpalvelukseen saarnaajiksi. Emme osta heidän kirjojaan, emme tilaa heidän lehtiään, vaan kaiken kaikkiaan sanoudumme heistä irti. Harhaoppi ei ole kevyt asia. Lutherin mukaan juuri se tekee Jumalan nimen pilkatuksi meidän keskellämme.

Toiseksi opimme, että virka-asema ei tee ketään voittamattomaksi. Seurakunnan paimenella ja piispalla on suuri tehtävä varjella apostolista oppia. Jos hän tästä poikkeaa, hän menettää

valtuutuksensa. Silloin hänen kielloilleen ei tule panna painoa. On suosittava seurakunnan ulkopuolella olevia ja sieltä tulevia oikeita opettajia senkin uhalla, että joutuu lahkolaisen ja harhaoppisen kirjoihin.

Tärkeää ei siis ole ihmisen asema seurakunnassa, vaan sitoutuminen apostoliseen uskoon. Väärässä oleva kirkkoherra on edelleen väärässä, oikeaa uskova tunnustava tavallinen seurakuntalainen oikeassa sanoi kuka hyvänsä mitä hyvänsä. Ja tuossa meillä riittää sekavassa ajassamme pohtimista!